

HANDREIKING Brandveiligheid voor bewoners met een fysieke beperking

Een praktische gids voor het realiseren van een brandveiligere leefomgeving voor bewoners met een fysieke beperking.

Versie 1.5 met de datum van 8 januari 2019

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
2. Inleiding	3
3. Doelgroep	5
4. Vluchtveiligheid conform wet en regelgeving	6
4.2 Regelgeving geen garantie voor voldoende brandveiligheid.	6
4.3 Aanpassen regelgeving. Regelgeving in de toekomst	9
5. Brandveilig leven	10
6. Wie en waarvoor verantwoordelijk?.....	12
7. Omgevingswet.....	17
8. Wat zijn mogelijke oplossingsrichtingen?	18
Bijlage 1 Persbericht voor plaatselijke krant	22

2. Inleiding

Een brand in een woning levert altijd direct een gevaarlijke situatie op. Binnen 3 minuten kan een ruimte al volledig in brand staan. Dit betekent dat bewoners bij brand zo snel als mogelijk hun huis uit moeten kunnen vluchten. Echter wanneer een bewoner fysieke beperkingen heeft is de kans groot dat hij of zij niet op tijd de woning kan ontluchten, en is daarmee de kans veel groter dat deze slachtoffer wordt van een brand. Voor de bewoners die een brand overleven heeft, door hun fysieke beperkingen, een brand ook veel meer impact op het leven na een brand. Het voorkomen van brand, en het beperken van de gevolgen van brand staan in deze handreiking dan ook centraal.

Bewoners met fysieke beperkingen¹ hebben meer tijd nodig om hun woning te ontluchten. In de Nederlandse bouwregelgeving wordt daar echter geen rekening mee gehouden. Omdat mensen te maken kunnen hebben met een dusdanig grote variatie aan beperkingen, en bijvoorbeeld leeftijd alleen of de mate van mobiliteit niet leidend is voor de tijd die nodig is om te vluchten bij brand, is door de Minister aangegeven in eerste instantie nog geen specifieke (bouw)regelgeving voor deze doelgroep voor te schrijven. Het is natuurlijk ook erg lastig om op een bepaald moment andere regels te moeten voorschrijven en handhaven als bijvoorbeeld één van de bewoners van een woning fysieke beperkingen krijgt.

De verwachting is dat met de extramuralisering van de zorg, waarbij van ouderen wordt verwacht tot het einde van hun leven in hun eigen woonsituatie (woning) te blijven wonen, het aantal doden en gewonden verder zal gaan toenemen, en dat is iets dat naar onze mening onacceptabel is.

Om dit steeds groter wordende risico aan te pakken, wordt meer verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen gevraagd. Hierbij past het uitgangspunt van de Omgevingswet die in plaats van regelgericht vraagt om doelgerichte en risicogerichte aanpak. Hierbij staat niet de wet- en regelgeving centraal, maar het doel om met de beschikbare middelen, goede technische oplossingen, en het inzetten kennis en gezond verstand slachtoffers bij brand te voorkomen.

Het is een taak van de gemeente om toe te zien op een veilige en gezonde leefomgeving. In de Omgevingswet, die waarschijnlijk in 2021 in werking zal treden, wordt heel specifiek aangegeven dat het een taak is van een ieder om voldoende zorg te dragen voor de fysieke leefomgeving. Hiermee wordt dit onderwerp nog meer een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Om die reden heeft de Vereniging Bouw- & Woningtoezicht Nederland (VBWTN) deze handreiking opgesteld die bestuurders en gemeenteamttenaren kan helpen met het opstellen van beleid voor de brandveiligheid in woningen van en voor personen met een fysieke beperking.

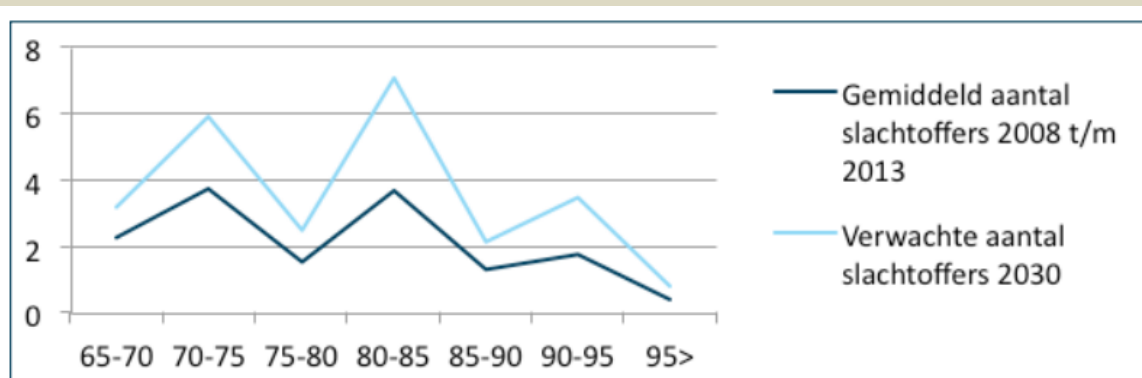
¹ Onder fysieke beperking wordt ook een psychische beperking verstaan aangezien deze aandoeningen ook de mate van reactie bij brand kan beïnvloeden.

Het is dan ook belangrijk om dit onderwerp op te nemen in de gemeentelijke Omgevingsvisie en het gemeentelijke Omgevingsplan, waarin de doelstellingen van de gemeente moeten worden vastgelegd, en de uitvoeringsregels voor een gezonde fysieke leefomgeving worden geborgd.

Deze handreiking ondersteunt in het stimuleren van brandveilig leven. Een belangrijk onderdeel van de handreiking zijn de diverse tools die kunnen worden opgenomen in bijvoorbeeld het WMO beleid, het Integrale veiligheidsbeleid en om diverse betrokken partijen te adviseren, te informeren en om toe te passen in de dagelijkse praktijk. Nieman Raadgevende Ingenieurs heeft de VBWTN ondersteund met het ontwikkelen van deze handreiking.

Door het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) is in samenwerking met de Nederlandse brandwonden stichting onderzoek gedaan naar: "Wat is de invloed van de vergrijzing op het aantal slachtoffers van woningbranden".

In de onderstaande grafiek is de verwachte toename van het aantal dodelijke slachtoffers door woningbrand per leeftijdsgroep weergegeven. Dit betreft een verwachte verdubbeling van het aantal slachtoffers naar 28 slachtoffers per jaar in de leeftijdscategorie van 65 jaar en ouder.

Figuur 1.14 Aantal dodelijke slachtoffers 2008-2013 in vergelijking met 2030

Bron: Brandveiligheid en vergrijzing, juni 2016.

3. Doelgroep

Wat wordt bedoeld met fysieke beperkingen van bewoners?

De doelgroep waar deze handreiking voor is geschreven zijn bewoners die zelfstandig wonen en die een fysieke beperking hebben. Het gaat hier niet alleen om ouderen maar ook om mensen met een lichamelijke beperking of mensen met een psychische aandoening.

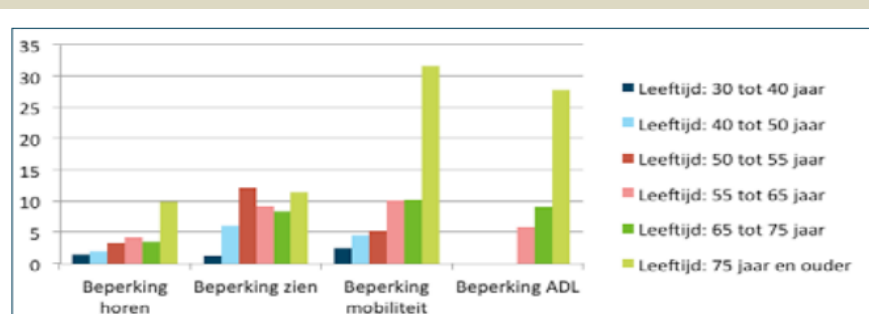
Fysieke beperkingen zijn bijvoorbeeld ouderdomsgebreken zoals de afgenomen werking van de zintuigen, afgenomen reactietijd, verminderde mobiliteit, afgenomen mentale capaciteiten en cognitieve vaardigheden.

In de praktijk komt naar voren dat alleenstaande personen eerder slachtoffer van brand zijn dan personen die samenwonen. Bij ouderen in hun laatste levensfase is dit vaker het geval.

Door het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) is in samenwerking met de Nederlandse brandwonden stichting onderzoek gedaan naar: "Wat is de invloed van de vergrijzing op het aantal slachtoffers van woningbranden".

In de onderstaande grafiek zijn de beperkingen per leeftijdsgroep weergegeven. De beperkingen worden gemeten met de volgende vier indicatoren:

1. beperkingen in activiteiten met betrekking tot horen
2. beperkingen in activiteiten met betrekking tot zien
3. mobiliteitsbeperkingen
4. beperkingen in de Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen (ADL).

Figuur 2.2 Fysieke beperkingen (percentage)

Bron: Brandveiligheid en vergrijzing, juni 2016.

4. Vluchtveiligheid conform wet en regelgeving

4.1 Probleemstelling

Inwoners van ons land worden door goede medische zorg en gezonder leven gelukkig steeds ouder. Hier tegenover staat dat de kosten voor de zorg ook steeds duurder worden. De Rijksoverheid heeft om deze kosten in de toekomst niet uit de hand te laten lopen er voor gekozen steeds minder intramurale zorg te bieden. Dit betekent dat wij steeds langer, het liefst tot onze dood toe, in onze eigen woning en woonomgeving dienen te blijven wonen. Dit brengt echter risico's met zich mee. Eén van de grootste risico's die extramuralisering met zich mee brengt zijn risico's op brand en vooral het niet tijdig kunnen vluchten bij een brand. In de praktijk zien we dan ook het aantal branden bij bewoners met een fysieke beperking snel toenemen.

De rol van de overheid is echter in de bestaande woningvoorraad zeer beperkt. Pas bij heel specifieke strijdigheid met de regels zal de overheid handhavend optreden, echter in de situatie waar sprake is van inwoners met een fysieke beperking heeft Bouw- en Woningtoezicht of de brandweer geen preventieve rol. Wel zijn bij deze situatie vaak andere instanties wel op de hoogte van de beperkingen van de bewoner zoals het sociale domein of een zorginstantie. Het is dan ook nodig om hier meer te gaan samenwerken tussen het fysieke domein en het sociale domein.

4.2 Regelgeving geen garantie voor voldoende brandveiligheid.

Het nauwgezet volgen van wet- en regelgeving biedt geen garantie voor 'voldoende' brandveiligheid. Vaak wordt gedacht door de bewoner, opdrachtgever en uitvoerende bouwer dat een gebouw dat voldoet aan het Bouwbesluit een veilige woning is, maar dat is niet zo. Het Bouwbesluit ziet uitsluitend toe op de minimale kwaliteit van de bebouwde omgeving waarbij het gelijk is aan de auto-industrie. Iedere toegelaten auto op de Nederlandse wegen voldoet aan minimale veiligheid, maar het mag duidelijk zijn dat een nieuwe auto uit het dure segment een veel betere veiligheid biedt dan een goedkope auto van 20 jaar oud. Dat de wet en regelgeving in bepaalde situaties zoals bij een fysieke beperking ontoereikend is, wil niet zeggen dat een gebouw onvoldoende veilig mag zijn. Het is de verantwoordelijkheid van een ieder om zijn of haar woning voldoende brandveilig te hebben, afgestemd op het gebruik en de gebruiker. Aan de overheid de taak om de bewoners daarin te ondersteunen, en de bewoner bewust te maken van zijn eigen verantwoordelijkheid

De regelgeving gaat er van uit dat tijdens het vluchten gedurende 30 seconden de adem kan worden ingehouden waarbij over een lengte van 30 meter kan worden gevlucht. Bewoners met een fysieke beperking lukt dit over het algemeen niet. Bewoners met een fysieke beperking hebben vaak een minder goede conditie en/of longinhoud dan fysiek gezonde personen. Het uitgangspunt van 30 seconden ingehouden adem en een loopsnelheid van 1 m/s is dus niet van toepassing voor personen met een fysieke beperking.

Voor de vluchtveiligheid tijdens brand houdt de wet en regelgeving geen rekening met bewoners met fysieke beperkingen. Wanneer personen die slecht ter been zijn via een trap uit hun woning moeten vluchten zal dit veel meer tijd kosten dan waarvan de bouwregelgeving uit gaat. Indien bewoners slecht ter been zijn, wordt er regelmatig voor gekozen om een traplift in de woning te plaatsen. Wanneer bij brand via de traplift moet worden gevlucht, gaat dit langzamer dan de loopsnelheid waarvan het Bouwbesluit uit gaat, namelijk 1m per seconde. De wettelijk voorgeschreven maximale snelheid van een traplift is 0,15 m/s hetgeen betekent dat het vluchten via een traplift al minimaal 20 seconden in beslag neemt! Daarnaast bestaat er bij brand het risico dat de traplift helemaal niet meer werkt door stroomuitval.

Op 20 mei 2016 in Hellevoetsluis brak er brand uit in een woning van een ouder echtpaar. De bewoners, beiden 84 jaar oud, waren slecht ter been en maakten ook dagelijks gebruik van de traplift. Het ouder echtpaar heeft nog geprobeerd de woning te ontluchten, echter doordat de brand zeer intens was en de traplift haperde konden ze niet op tijd de woning ontluchten. Helaas zijn beide bewoners in hun woning overleden en op de bovenverdieping boven bij de traplift aangetroffen.

Een veel voorkomende fysieke beperking is zicht- geur- en gehoorverlies. Met deze beperkingen kunnen gevaarsignalen, zoals een rookmelder die af gaat, te laat of zelfs helemaal niet worden gehoord. Hierdoor wordt de beschikbare tijd om te vluchten nog verder beperkt. Bij slechtziende bewoners zal door de ontstane rook de zichtlengte bij brand nog kleiner zijn dan bij personen die wel goed zien zijn. En als dan eerst nog een sleutel moet worden gezocht om de deur van het slot te moeten halen, dan is het in veel gevallen al te laat om zelf nog de woning te kunnen ontvluchten en is de kans om door verstikking om te komen erg groot.

Foto: beperkt zicht bij al een beetje rook

Een psychische beperking kan leiden tot een tragere reactietijd, waardoor het gevaar pas erg laat wordt herkend en de ontvluchting te laat plaatvindt. In sommige gevallen is de psychische beperking dusdanig groot dat een eventuele brand helemaal niet als gevaar gesignaleerd wordt en er zelfs helemaal geen ontvluchting plaatst vindt.

4.3 Aanpassen regelgeving. Regelgeving in de toekomst

Vanuit de regelgeving zijn er onvoldoende eisen beschikbaar om de brandveiligheid van bewoners met een fysieke beperking te waarborgen. Daarom zijn door verschillende belangenorganisaties diverse voorstellen gedaan om extra eisen rondom deze doelgroep in het Bouwbesluit op te nemen, maar om dit in regelgeving te borgen is absoluut niet eenvoudig. Alleen al de vraag wanneer iemand dient te worden geclassificeerd als fysiek beperkt is bijna onmogelijk.

Uit de eerder opgenomen beschrijving van 'fysieke beperking' kan worden geconcludeerd dat de uitgangspunten van het Bouwbesluit 2012 niet zijn toegesneden op bewoners met een fysieke beperking. Uiteraard kan worden gesteld dat met strengere (bouw)regelgeving een betere veiligheid wordt bereikt, maar gelet op de verscheidenheid aan fysieke beperkingen heeft minister Blok al in zijn brief van 24 augustus 2016 over brandveiligheid en zelfstandig wonende ouderen aangegeven dat het onmogelijk is om dit goed in wet- en regelgeving te gaan vastleggen. Het kan namelijk dat iemand van tachtig jaar oud nog een fysiek goede conditie heeft, en derhalve voldoende zelfredzaam is, terwijl een ander persoon van bijvoorbeeld zestig jaar al bepaalde fysieke beperkingen heeft waardoor sprake is van beperkte zelfredzaamheid. Om nieuwe gebruiksfuncties in de regelgeving op te nemen voor deze specifieke doelgroepen dienen deze ook te worden gehandhaafd, en dit zou betekenen dat naar mate bewoners ouder worden zij dan vanuit de overheid dienen te worden aangeschreven maatregelen te treffen. Dit zou leiden tot een onuitvoerbare situatie. Te nemen noodzakelijke maatregelen voor een voldoende brandveilige situatie zullen dan ook vooral op basis van communicatie en overtuiging moeten worden bereikt.

De minister heeft aangegeven dat er meer aandacht besteed moet worden aan de bewustwording van de doelgroep en hun sociale omgeving en dat de gemeente hierin een belangrijke rol speelt. Dit betekent dan wel dat de gemeente hier ook tijd en capaciteit voor vrij dient te maken. Er kan bijvoorbeeld tijdens een keukentafelgesprek door uitvoerende partijen in het sociale domein aandacht worden besteed aan het voorkomen van brand, en als het toch gebeurt het beperken van de gevolgen van brand. De gemeente heeft namelijk vanuit het sociale domein meer contact met de bewoners met een fysieke beperking dan een afdeling Bouw- en Woningtoezicht. In deze handreiking wordt dan ook verder ingegaan op het vergroten van deze bewustwording, en over de rol die het lokale bevoegd gezag hier in kan spelen.

5. Brandveilig leven

Fysieke en psychische beperkingen vergroten de kans op brandgevaarlijke handelingen. Zo levert bijvoorbeeld het bereiden van eten achter het fornuis terwijl men op een stoel zit extra risico met zich mee. Het koken op gas waarna vergeten wordt het gas uit te zetten en de pan van het vuur te halen zijn veel voorkomende oorzaken van brand. In combinatie met een slechtere reuk bij ouderen kan dit al tot zeer brandgevaarlijke situaties leiden. Een ander voorbeeld dat in de praktijk ook diverse keren voor brand heeft gezorgd is het aansteken van een kunststoffen nep-led waxinelichtje met een aansteker of lucifer omdat de bewoner in de veronderstelling was dat het om een echte kaars ging. Daarnaast maken oudere bewoners veel gebruik van verouderde elektrische apparaten, die een hoger brandgevaar opleveren dan modernere apparatuur. Denk daarbij aan bijvoorbeeld een elektrische deken.

Het aansteken van een LED-kaars.

Zittend koken achter het fornuis.

Uit onderzoek blijkt dat er vier belangrijke risicofactoren zijn waardoor brand kan ontstaan in een seniorenwoning: **roken, koken, elektrische apparatuur en elektrische kacheltjes**. Omdat bij roken en koken het grootste risico op brand bestaat, ligt duidelijke voorlichting voor de hand. Brand voorkomen blijft namelijk beter dan het moeten blussen van een brand.

Veel bewoners weten niet dat er vanaf het ontstaan van een woningbrand gemiddeld slechts 3 minuten tijd is om de woning te kunnen ontvluchten. Doordat bouwmaterialen en meubels steeds meer brandbare stoffen bevatten zoals zeer brandbare kunststoffen, is de snelheid waarmee een brand in een woning zich ontwikkelt, de laatste jaren enorm toegenomen (van 17 minuten naar slechts 3 minuten). Het overlijdensrisico voor bewoners met een fysieke beperking is hiermee significant verhoogd.

Voorbeeld

Casuïstiek uit brandonderzoek voor Brandveilig Leven, maart 2015.

Casus: Woonkamerbrand door sigaret op stoel.

De bewoner (80+) had sigaretten zitten roken op de stoel. Hierna was de bewoner koffie gaan drinken op de galerij van de flat. Toen de bewoner binnen iets hoorde was er rook zichtbaar die vanuit de woonkamer de gang op stroomde. De bewoner is direct de burens gaan waarschuwen. Omstanders hebben de brandweer gebeld. De woning is geheel uitgebrand.

Om een grotere bewustwording bij bewoners te creëren werkt de Brandweer samen met diverse partijen aan de campagne "Brandveilig leven". Om de brandveiligheid voor bewoners met een fysieke beperking te verhogen kan de gemeente de hulp van de brandweer inschakelen, om bijvoorbeeld aan te schuiven bij een WMO gesprek. Als hier bijvoorbeeld voorzieningen worden besproken die het woongenot van een inwoner met een fysieke beperking verbeteren, bespreek dan ook de brandveiligheid.

Een van de tips van de brandweer om de vluchtveiligheid binnen een woning te verbeteren is het sluiten van de binnendeuren:

Citaat René Hagen:

"Gesloten deuren zorgen ervoor dat de giftige rook – de grootste bedreiging bij brand – nog enige tijd buiten de leefruimte blijft. Juist senioren zijn heel kwetsbaar bij brand, omdat ze minder mobiel zijn. Daarom is elke minuut extra vluchttijd voor hen zo belangrijk. De situaties waarbij bewoners een brand overleefd hebben omdat de binnendeuren gesloten waren zijn er gelukkig ook. "Gesloten deuren vergroten de overlevingskans bij brand enorm. Er zijn praktijkvoorbeelden waar de brandweer mensen heeft kunnen redden uit een pand, omdat de deuren in de ruimte waar de mensen zich bevonden gesloten waren".

6. Wie en waarvoor verantwoordelijk?

De brandveiligheid voor bewoners met een fysieke beperking is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, en om dit te verbeteren moet iedereen dan ook zijn steentje bijdragen. Hoofdverantwoordelijk is de bewoner (gebruiker van de woning) zelf. Maar omdat de bijvoorbeeld de WMO adviseur inzicht heeft in de zorgstatus van de bewoners, kunnen zij goed inschatten welke mogelijke risico's de bewoners lopen in een brandsituatie. Het Bouw- en Woningtoezicht binnen de gemeente heeft vaak een redelijk goed beeld van de Bouwkwaliiteit van een gebouw, en welk niveau van brandveiligheid in dat gebouw aanwezig is. Zorgverleners zoals de thuiszorgmedewerker kennen daarnaast weer beter de fysieke gesteldheid van hun cliënten. Dit brengt ook een verantwoordelijkheid met zich mee.

De gemeente kan de hulp inschakelen van de Brandweer of het Bouw- en Woningtoezicht om de bewoners te informeren over het voorkomen van brand. Tevens kan de Brandweer of het Bouw- en Woningtoezicht informeren welke extra voorzieningen in de woning kunnen worden aangebracht om de veiligheid te vergroten. Daarbij zijn er ook veel verschillende partijen verantwoordelijk voor het gebouw zelf. Dit is de bewoner maar dit zijn ook de eventuele verhuurder of gebouweigenaar. Er zijn dus heel veel partijen verantwoordelijk om gezamenlijk de brandveiligheid van bewoners met een fysieke beperking te verbeteren.

Bron: Presentatie brandveilig leven van Hester Veltman, 22 september 2016.

Zoals al aangegeven is de bewoner zelf verantwoordelijk voor een (brand)veilige thuissituatie. Dit is in de basis het voldoen aan de wet- en regelgeving, maar hij of zij heeft ook een zorgplicht die verder gaat dan de regels in het Bouwbesluit, namelijk het niet in gevaar mogen brengen van zichzelf of anderen. Bij veel inwoners leeft echter het idee dat brand hen niet zal overkomen. Bewoners vertrouwen erop dat hun huis veilig is.

Op 20 februari 2015 heeft een brand gewoed in een cafetaria onder het appartementencomplex de Notenhout in Nijmegen.

De brand leidt tot lichamelijk letsel bij een aantal bewoners, voornamelijk vanwege rookinhalatie. 16 mensen worden naar ziekenhuizen in de omgeving vervoerd. Enkele bewoners zijn er ernstig aan toe. In de weken na de brand overlijden vier bewoners aan de gevolgen van de brand. Het gebouw is gedurende vele maanden niet meer bewoonbaar. Ook emotioneel heeft de brand een grote impact, zowel op de bewoners en hun familie als op de betrokken brandweerlieden.

Maar dat bewoners hun eigen leefomgeving belangrijker vinden dan een brandveilige leefomgeving blijkt uit het feit dat de bewoners van de Notenhout het liefst zo snel mogelijk hun woning weer in wilden, terwijl er op dat moment nog een onderzoek gaande was of de woonsituatie wel voldoende brandveilig was.

Daarnaast is de situatie bij mensen met een zorgbehoefte vaak al complex. Het nog zelfstandig in een voor hen bruikbare woning kunnen wonen is hier belangrijker dan of deze woning voldoende brandveilig is. Vanuit kostenaspect worden dan ook eerder investeringen gedaan voor fysieke ondersteuning dan voor brandveiligheid.

Bewoners zullen dus gewezen moeten worden op hun verantwoordelijkheid ten aanzien van de brandveiligheid in hun woning. Om dit te bewerkstelligen, kan een informatiefolder worden gebruikt. Deze kan bijvoorbeeld bij het gemeentehuis en in gezondheidscentra worden neergelegd. Maar belangrijker nog is om deze mee te nemen in zorgcontacten tussen overheid en bewoners.

Maar ook de overheid is verantwoordelijk. In de Grondwet (artikel 21) is de verplichting van de zorg van de overheid voor de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu opgenomen. Dit betekent dat de overheid ook een verplichting heeft om een veilige en goede leefomgeving voor zijn bewoners te realiseren.

Weliswaar kan uit dit artikel geen opdracht worden afgeleid om regelgeving op te stellen of een vergunningstelsel te hanteren. Wel geeft het een grens aan: de overheid kan de verantwoordelijkheid niet volledig overdragen aan de burger. Het geeft ook een opdracht om waar het gaat om specifieke risico's die niet direct via duidelijke wet- en regelgeving zijn gedekt hier als overheid aandacht aan te schenken, en hier het risico waar mogelijk te verlagen.

De gemeente heeft als toetsende instantie beperkte mogelijkheden voor het aanschrijven van gebouweigenaren, waarvan de gebouwen wel voldoen aan de wet- en regelgeving maar onvoldoende brandveilig zijn. In basis kan de handhaver van de gemeente de gebouwen enkel toetsen aan de geldende wettelijke eisen. De rol van het bevoegd gezag zal door de komst van de Omgevingswet echter veranderen van regelgericht naar meer doelgericht. Om de doelen te kunnen realiseren wordt meer een proactieve houding gevraagd. En hier krijgt het college ook de ruimte om lokaal niveau beleid over op te nemen. De gemeente zou in plaats van de handhavende rol meer een adviserende en coachende rol moeten innemen door gebruikers en gebouweigenaren te wijzen op de gevaren die bewoners met een fysieke beperking lopen. Tevens dient de gemeente de gebouweigenaren, denk aan woningbouwcorporaties, te adviseren over welke mogelijke voorzieningen getroffen kunnen worden om de woonsituatie van bewoners met een fysieke beperking brandveiliger te maken.

Voorbeeld

Pilot gemeente Rotterdam

Op de WMO afdeling van de gemeente Rotterdam is afgelopen jaar gestart met een pilot project van het koppelen van de zorgbehoefte aan de brandveiligheidsbehoefte.

In het pilot project is iemand van de veiligheidsregio Rotterdam-Rijnmond aanwezig bij het keukentafelgesprek tussen de WMO-consulent en de bewoner. Naast dat de WMO-consulent de zorgbehoefte van de bewoner bespreekt, vraagt de medewerker van de veiligheidsregio naar het brandveilig leven van de bewoner. Daarnaast kan deze medewerker van de veiligheidsregio een ronde doen door de woning en beoordelen welke risico's de bewoner loopt bij een brandsituatie. Wanneer een helder beeld van de woning en de bewoner is verkregen stelt hij een duidelijk advies op aan de bewoners. Daarnaast kan na meerdere keukentafelgesprekken een inventarisatie worden gemaakt van het brandveiligheidsrisico voor de doelgroep in specifieke gebouwsoorten, gebieden etc.. De gemeente Rotterdam kan dan bepalen of ze op deze gemeenschappelijke brandveiligheidsrisico's moeten anticiperen door bijvoorbeeld, naast zorg ook extra brandveiligheidsvoorzieningen te leveren, zoals bijvoorbeeld het plaatsen van rookmelders.

Conclusie

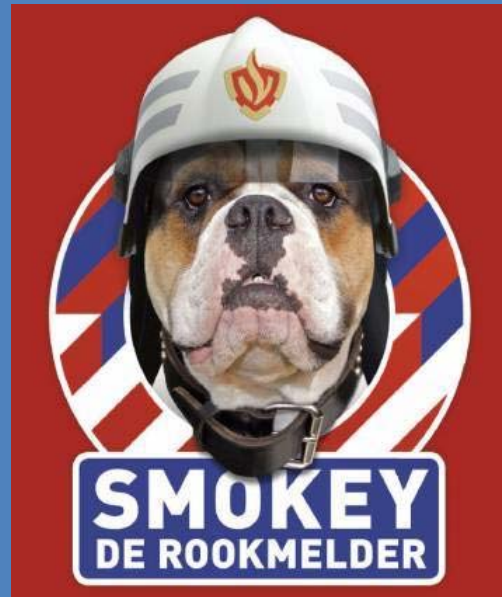
Tijdens de gesprekken met de bewoners bleek dat brandveiligheid van de woning in veel gevallen onvoldoende is. **Een aantal bewoners** gaven aan **dat** hun prioriteit ligt bij het hebben van een dak boven hun hoofd, en niet bij brandveiligheid. Deze groep zal dan ook moeilijk te overtuigen zijn, maar er zijn ook veel bewoners die wel waarde hechten aan een brandveilige woonsituatie, en zij zijn dan ook blij met dit advies. Voor deze bewoners is nagedacht over mogelijke voorzieningen om de brandveiligheid binnen de woning te verbeteren. De gemeente Rotterdam gaat zich nu focussen op de 'Quick Wins'; Kleine stappen die makkelijk haalbaar zijn.

**Langer
Thuis**

Voorbeeld

Campagne gemeente Assen

'Smokey de Rookmelder', een campagne om brandveiligheid te verbeteren in de gemeente Assen. De gemeente Assen biedt alle inwoners van Assen een gratis brandveiligheidscheck aan. Een speciale adviseur brandveiligheid van Energiewacht Assen komt daarbij kijken of de woning brandveilig is en geeft tips om de veiligheidssituatie te verbeteren. Als er nog geen rookmelders hangen dan bevestigt de adviseur deze meteen zonder kosten. Inwoners hebben van de gemeente een brief ontvangen met een persoonlijke code. Deze kan op de website van Energiewacht worden ingevuld om een afspraak te maken.

7. Omgevingswet

Met de invoering van de Omgevingswet, verwacht in 2021, worden 26 bestaande wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving geïntegreerd in één wet. De Omgevingswet biedt gemeenten een enorme kans om doelen te gaan beschrijven in plaats van regels te gaan opstellen. Zij dient ambities te verwezenlijken en om een toekomstbestendige rol met meerwaarde voor het lokaal bevoegd gezag te creëren.

Het bevoegd gezag dient in haar gemeentelijke Omgevingsvisie doelen te formuleren om te komen tot een optimale fysieke leefomgeving in de gemeente. Hier hoort zeker ook het onderwerp Extramuralisatie of het zorgen voor een goede, (brand)veilige en gezonde leefomgeving voor de steeds ouder wordende inwoner van de gemeente. De Omgevingsvisie, en het daarop te ontwikkelen Omgevingsplan is niet uitsluitend bedoeld voor het beschrijven van het planologische kader, maar ook veiligheid dient een belangrijke plek in dit kader te krijgen. In het Omgevingsplan kan dan ook lokaal beleid worden opgesteld dat heel specifiek regels kent voor het verbeteren van de fysieke leefomgeving van bewoners met een fysieke beperking.

Bij de ontwikkeling van de visie op een (brand)veilige leefomgeving voor bewoners met een fysieke beperking dient het bestuur van de gemeente duidelijk te worden gemaakt waar de risico's liggen, en welke middelen kunnen worden ingezet om deze risico's te beperken of te doen wegnemen. Om breed draagvlak voor een te ontwikkelen visie te krijgen, is het van belang alle stakeholders bij de visieontwikkeling te betrekken. We hebben het dan over woningcorporaties, Veiligheidsregio's, GGD, zorgleveranciers, mantelzorgers maar ook vooral de bewoners zelf. De uitkomsten van deze co-creatie kunnen leiden tot duidelijk in de Omgevingsvisie op te nemen voorschriften voor een veilige en gezonde leefomgeving. Denk hierbij aan het al in het Omgevingsplan opnemen van mogelijkheden voor het in de wijk creëren van zorgposten. Het ruim toestaan van mantelzorg varianten in het omgevingsplan is hier ook een voorbeeld van.

8. Wat zijn mogelijke oplossingsrichtingen?

Aangezien het niet altijd mogelijk is om te sturen op huisvesting in relatie tot doelgroepen en deze af te stemmen op de bewoners, en doordat afname van fysieke gezondheid plaatsvindt in de bestaande woonomgeving van de bewoners zullen er maatwerk oplossingen gevonden moeten worden.

Echter om te beoordelen welke bewoners maatwerk oplossingen nodig hebben moet eerst geïnventariseerd worden welke bewoners een verhoogd brandrisico hebben. Een goede manier om er achter te komen welke bewoners een verhoogd risico lopen is door de "Checklist zelfstandig wonen en brandveiligheid" van Aedes-ActiZ te gebruiken. Door de bewoner tijdens een keukentafel gesprek vraag 1 tot en met 12 uit deze checklist te stellen wordt snel de staat van de bewoner duidelijk en kunnen de brandrisico's hieraan gekoppeld worden.

Omdat de gemeente een regisserende rol te vervullen heeft bij de brandveiligheid van woningen met daarin bewoners met een fysieke beperking, kan de gemeente via het sociaal domein invulling geven aan de brandveiligheidssituatie van de bewoners in de gemeente. Omdat het sociaal domein vaak al contact heeft met de zorgbehoevende bewoners kunnen zij door middel van de checklist inzichtelijk maken of deze een verhoogd brandrisico lopen. Daarnaast kunnen door vraag 24 tot en met 28 uit de checklist van Aedes-ActiZ te stellen ook te weten komen of er al kennis is over brandveiligheid en of er al maatregelen zijn genomen. (De checklist is digitaal te vinden op o.a. www.bwtinfo.nl)

Wanneer het risicoprofiel van de bewoner bekend is kunnen er maatwerk oplossingen voorgeschreven worden. Hieronder zijn enkele mogelijke oplossingen weergegeven.

Training thuiszorg en mantelzorgers

De personen die zorg leveren, zoals thuiszorg en mantelzorgers, kunnen een grote rol spelen in de brandveiligheid van bewoners met een fysieke beperking. Zij komen immers bij de mensen thuis en kennen de persoonlijke situatie van de bewoners. Bewoners hebben de mogelijkheid om de zorg oproepen voor bijvoorbeeld hulp wanneer ze gevallen zijn. De bewoner zou ook zorg kunnen oproepen in het geval van brand.

Het zorgpersoneel en de mantelzorger behoren, net als bijvoorbeeld BHV-ers, te worden getraind hoe ze dienen te reageren bij brand. Ze moeten tevens kennis hebben van de wijze waarop ze de bewoners

met een fysieke beperking kunnen helpen in een brandsituatie. Dit kan ook betekenen dat ze op afstand de bewoner instructies kunnen geven over wat ze moeten doen bij een incident.

Naast het oproep/alarm systeem dat de bewoner met een zorgvraag vaak tot zijn beschikking heeft kan hulp ook door middel van Dominica worden gealarmeerd. Denk dan een rookmelder die een signaal afgeeft aan de hulpdiensten. Naast de thuis- en mantelzorg kan een hulpsignaal ook naar de buurtbewoners gaan. Net als het principe "HartVeilig wonen" kan er een groep vrijwilligers in de buurt worden gealarmeerd bij brand in een woning van een bewoner met een fysieke beperking. Deze vrijwilliger is dan net als de thuis- of mantelzorg getraind in het helpen van de bewoner in een brandsituatie.

Omgevingswet

Met de invoering van de Omgevingswet is het mogelijk om in een omgevingsplan rekening te houden met voorzieningen die in de toekomst nodig zijn om de bewoners tot hun dood in hun eigen woning te kunnen blijven laten wonen. Denk hierbij aan het planologisch mogelijk maken van zorgpunten in de wijk, het situeren van seniorenwoningen dicht bij een brandweerkazerne, of het ruim mogelijk maken van diverse vormen van mantelzorg.

Daarnaast kan in de omgevingswet worden vastgesteld waar de bewoners met een fysieke beperking wonen. Met z'n risicokaart heeft de brandweer beter zicht op de bewoners die minder snel kunnen vluchten. Zo kan de brandweer sneller rekening houden met een eventuele binnenzet om de bewoner uit de woning te redden als al vooraf bekend is dat het in die situatie gaat over een minder zelfredzame bewoner.

Brandveilig leven

Om het risico op brand te beperken moet de kans op het ontstaan van brand worden verlaagd. Dit kan worden gedaan door de brandgevaarlijke handelingen te verminderen. Net als dat ouderen op een bepaald moment niet meer mogen autorijden, is het ook mogelijk om de brandgevaarlijke handelingen van bewoners met een fysieke beperking te verminderen. De handelingen van een bewoners met een fysieke beperking hebben namelijk een verhoogd brandrisico. Denk hierbij aan zelf koken. Wanneer de handelingssnelheid beperkter is en bewoners meer vergeetachtig worden is de kans groter dat er bij het koken brand ontstaat.

Naast het beperken van brandgevaarlijke handeling kunnen er ook extra veiligheidsmaatregelen in de woning worden aangebracht. In de volgende tabel zijn mogelijke veiligheidsvoorzieningen genoemd.

Vluchten zonder sleutel (knopcilinders)

Het aanbrengen van cilinderknoppen in de voor- en achterdeur versneld de vluchttijd aanzienlijk. Ouderen hebben in verband met veiligheid veelal hun deuren op slot. Met een knopcilinder is er geen sleutel nodig om de deur te ontgrendelen. In geval van brand waarbij er altijd een stress of panieksituatie ontstaat en rook de grootste oorzaak is van slachtoffers hoeft niet te worden gezocht naar een sleutel waardoor direct kan worden gevlucht.

Rookmelders

Het aanbrengen van rookmelders versneld de ontdekkingstijd van een brand aanzienlijk. Houdt bij het aanbrengen van deze rookmelders er rekening mee dat deze ook door de bewoners goed te horen zijn. Er zijn ook rookmelders die zijn voorzien van lichtflits, of die kunnen worden aangesloten op een trilplaat die onder het hoofdkussen van de bewoner kan worden gelegd. Let bij de aanschaf van losse melders ook het aantal Decibel dat deze bij een alarm produceert.

Gekoppelde rookmelders

Plaats gekoppelde rookmelders. Dit is een systeem dat als bijvoorbeeld een rookmelder beneden in de keuken af gaat, alle andere aangebrachte rookmelders ook tegelijk afgaan. Hierdoor is het signaal beter te horen, en wordt voorkomen dat een verder van de slaapplaats afgelegen rookmelder niet wordt gehoord.

Domotica

De inzet van binnenhuis Dominica maakt een enorme ontwikkeling door. Bijvoorbeeld met de slimme thermostaat Toon kunnen diverse brandveiligheidsvoorzieningen gekoppeld worden. Deze worden vervolgens weer gekoppeld aan een smartphone van bijvoorbeeld de bewoner, de burens of kinderen van de bewoner. De ontwikkeling van deze techniek gaat snel, en de mogelijkheden worden steeds breder.

Lage brandvoortplanting interieur

Door de brandontwikkeling in de woning te vertragen hebben bewoners aanzienlijk langere tijd om de woning te ontvluchten. Het toepassen van meubilair met een trage brandvoortplanting en minder vuurlast zijn daarvoor een mogelijke oplossingen. Denk dan aan brandvertragend impregneren van bijvoorbeeld stoffen banken en stoelen. Denk ook het beperken van vuurlast in de omgeving waar een brand zou kunnen ontstaan, zoals in de nabijheid van het gasfornuis of een kachel.

Vluchtmasker

Het gebruiken van een vluchtmasker draagt bij aan de vluchtveiligheid. Door het gebruik van een vluchtmasker worden bewoners minder snel vergiftigd door de rook en is er langer tijd om uit een brandende woning te vluchten. Met een vluchtmasker van een paar tientjes naast het bed wordt de kans op het veilig vluchten al aanzienlijk verhoogd.

Mobiele watermistinstallatie

Een mobiele watermistinstallatie is een mobiele watertank met een sproeikop die bij brand 15 minuten lang watermist in een kamer sproeit. De watermist techniek vult de kamer met zeer kleine zwevende waterdruppeltjes, die de brand en hittestraling effectief bestrijden. Verondersteld wordt dat met een watermistinstallatie 15 minuten langer geëvacueerd kan worden. Deze methode is zeer geschikt voor personen die bedlegerig zijn.

Woningsprinklerinstallatie

Een voor Nederland redelijk nieuwe oplossing is de woningsprinklerinstallatie. De woningsprinklerinstallatie heeft als doel de ontvluchtingstijd binnen de woning te verlengen. De woningsprinkler, aangesloten op de waterleiding, vertraagt de branduitbreiding door met het water de brand en de rook te koelen. Hierdoor hebben minder of niet zelfredzame bewoners aanzienlijk meer tijd om de brandende woning uit te vluchten.

Bijlage 1 Voorbeeld persbericht voor plaatselijke krant

Is uw woning wel (brand)veilig?

Minder zelfredzame personen, ouderen en gehandicapten zijn veel vaker slachtoffer bij brand in een woning. Uit onderzoek is gebleken dat in geval van brand bij bewoners met een fysieke beperking meer doden vallen dan bij personen die wel zelfredzaam zijn. Door de beperkingen hebben deze bewoners meer tijd nodig om hun woning te ontvluchten. In de regelgeving wordt daar echter geen rekening mee gehouden. Om dit probleem aan te pakken, zal meer verantwoording nodig zijn van alle betrokken partijen.

De verwachting is dat met de extramuralisering van de zorg, waarbij ouderen vaker tot aan het eind van hun leven in hun eigen woning zullen blijven wonen, het aantal slachtoffers door brand onder ouderen nog verder zal toenemen. Omdat dit een kwalijke zaak is, moet er actie ondernomen worden om de brandveiligheid van bewoners met een fysieke beperking te verbeteren.

Regelgeving geen garantie voor voldoende brandveiligheid

Het voldoen aan wet- en regelgeving biedt geen garantie voor een 'voldoende' brandveilige woning. Vaak wordt gedacht dat een gebouw dat voldoet aan de bouwregelgeving een veilige woning is, maar dat is niet zo. De regelgeving ziet uitsluitend toe op de minimale kwaliteit van de bebouwde omgeving en die is gericht op bewoners die geheel zelfredzaam zijn en bij brand direct in staat zijn de woning te ontvluchten. Bij een fysieke beperking is dus de regelgeving ontoereikend voor het veilig kunnen vluchten bij brand. Een veilige woning voor mensen met een fysieke beperking is dan ook alleen woning waar aanvullende maatregelen zijn getroffen.

Verantwoordelijkheid nemen

Omdat het onmogelijk is voor elke variatie aan mentale/fysieke beperkingen rondom deze doelgroep extra regelgeving vast te stellen is hier niet voor gekozen, maar is het aan de eigenaar/gebruiker van de woning om deze voldoende brandveilig te hebben. ... Maar wij als gemeente kunnen u hierin ook helpen....

Mogelijke creatieve/praktische oplossingsrichtingen

Wij hebben voor u informatie over de mogelijke maatregelen die u kunt treffen om uw woning voldoende brandveilig te maken. Dit zijn maatregelen die variëren tussen het plaatsen van een rookmelder, het toepassen van domotica tot het aanbrengen van een watermistinstallatie in de woning.